

حقیقہ مختوم

شرح حکمت متعالیہ

سرشناسه: جوادی آملی، عبدالله، ۱۳۱۲-

عنوان و پدیدآور: حقیق مختوم / شرح حکمت متعالیه / مولف: آیت الله جوادی آملی: تنظیم و تدوین: حجت الاسلام حمید یازسانیا.

مشخصات ظاهری: قم: اسراء، ۱۳۹۶.

شابک: ۹-۴۴-۷۸۳۵-۶۰۰-۹۷۸

یادداشت: فهرست نویسی بر اساس اطلاعات فیبا.

یادداشت: ج: ۲۰ چاپ اول: ۱۳۹۶.

یادداشت: کتابنامه.

عنوان دیگر: شرح حکمت متعالیه

موضوع: صدرالدین شیرازی، محمدبن ابراهیم، ۹۷۹-۱۰۵۰ق. الاسفار الاربعه - نقد و تفسیر

موضوع: فلسفه اسلامی - متون قدیمی تا قرن ۱۴ حکمت متعالیه.

شناسه افزوده: یازسانیا، حمید.

رده بندی کنگره: ج۹ / ۱۰۸۳ / BBR

رده بندی دیوبند: ۱۸۹ / ۲۹۷

شماره کتابخانه ملی: ۶۳۹۷-۷۷م

پژوهشگاه علوم و حیاتی معارج

- کتاب: ..... رحیق مختوم جلد بیستم (شرح حکمت متعالیه بخش دهم از جلد سوم)
- مؤلف: ..... آیت الله جوادی آملی (دام ظلّه العالی)
- تنظیم و تدوین: ..... حجت الاسلام حمید یازسانیا
- تحقیق و پژوهش: ..... حجج اسلام قاسم جعفر زاده، میثم واثقی و مهدی سلطانی
- حروف نگاری و صفحه آرایی: ..... پژوهشگاه علوم و حیاتی معارج
- ناشر: ..... مرکز نشر اسراء
- چاپخانه: ..... مرکز چاپ اسراء
- نوبت چاپ: ..... سوم
- سال نشر: ..... زمستان ۱۳۹۹ هـ. ش
- شابک (جلد بیستم): ۹-۴۴-۷۸۳۵-۶۰۰-۹۷۸
- تیراژ: ..... ۵۰۰ جلد
- قیمت: ..... ۸۱۰۰۰۰ ریال

همه حقوق طبع محفوظ است

آدرس: قم، بلوار ۷۵ متری عمار یاسر، نیش خیابان قدوسی، بنیاد بین المللی علوم و حیاتی اسراء

تلفن: ۳۷۷۶۵۳۵۶ - ۳۷۷۶۵۳۵۷

سامانه پیام کوتاه: ۳۰۰۰۱۱۸۲

پست الکترونیک: nashresra@gmail.com

www.nashresra.ir

فهرست مطالب

- فصل ۲۷: فی الاستدلال علی صیرورة العقل هیولانی عقلا بالفعل و معقولا بالعقل..... ۵
- فصل ۲۷: دلیل بر عقل و معقول بالفعل شدن عقل هیولانی..... ۷
- مطالب فصل..... ۷
- بیان اجمالی برهان اتحاد عاقل و معقول در کلام ابن سینا..... ۸
- بیان تفصیلی ابن سینا در اثبات اتحاد عاقل و معقول..... ۱۳
- استحاله عقل بالقوه بودن عقل بالفعل..... ۱۳
- استحاله بالفعل شدن عقل هیولانی با حصول صورت به طور مطلق..... ۱۴
- چگونگی تحقق صورت طبیعی در ظرف ذهن و در خارج..... ۱۵
- استحاله بالفعل شدن عقل هیولانی با حصول مقید به صورت..... ۱۷
- خلاصه استدلال بر استحاله عقل بالفعل شدن عقل بالقوه..... ۱۸
- نفی نسبت ماده و صورت بین عقل هیولایی و عقل بالفعل..... ۱۹
- اشکال ابن سینا بر استدلال اسکندر افریدوسی بر اتحاد عاقل و معقول..... ۱۹
- استحاله عقل بالفعل بودن نفس صورت..... ۲۰
- مقایسه عبارات منقول اسفار با متن مبدء و معاد..... ۲۲
- استحاله عقل بالفعل بودن مجموع عقل هیولانی و صورت معقول..... ۲۷

- ۲۷..... اثبات اتحاد عاقل و معقول با ادراک مجموع نسبت به ذات خود
- ۲۷..... صور سه گانه ادراک مجموع نسبت به غیر ذات خود
- ۲۸..... دلیل اول استحاله تعقل مجموع نسبت به غیر ذات خود
- ۲۹..... دلیل دوم استحاله تعقل مجموع نسبت به غیر
- ۳۰..... صور تعقل مجموع به حسب اجزاء معقول
- ۳۰..... تفاوت اجزاء بالاسر و کل
- ۳۲..... صورتهای تعقل مجموع به حسب اجزاء عاقل
- ۳۳..... استحاله تعقل جزء مادی با جزء مادی و یا صوری
- ۳۵..... استحاله تعقل جزء مادی با جمیع دو جزء مادی و صوری
- ۳۵..... استحاله معقول بودن جزء صوری و نیز جمیع اجزاء
- ۳۶..... اتحاد عاقل و معقول با ابطال فرض های سه گانه
- ۳۷..... فرق مشتق و مبدأ اشتقاق در عبارات بهمنیار و ابن سینا
- ۳۹..... اتحاد عاقل و معقول در هر صورت مجرد
- ۴۳..... غرض ابن سینا از اثبات اتحاد عاقل و معقول در مبدأ و معاد
- ۴۴..... اشکال اول صدر المتألهین بر دلیل ابن سینا
- ۴۶..... معنای حصول صورت برای شی ای که شأنیت تعقل دارد
- ۴۷..... مانع بودن حصول صورت برای ماده و عوارض آن
- ۴۸..... بیان حکیم سبزواری درباره جامع شقوق نبودن استدلال
- ۵۰..... اشکال دوم: مغایرت استدلال با مبنای شیخ رئیس
- ۵۱..... اشکال سوم، ناسازگاری استدلال با تعداد عقول
- ۵۲..... اشکال چهارم: مغایرت استدلال با نوع واحد بودن انسان

- اشکال پنجم مبنی بر مفارق نبودن عقل هیولانی ۵۳
- اشارات فصل بیست و هفتم ۵۵
- بهترین راه برای تبیین هیولی ۵۵
- مصون بودن استدلال از شبهه اشراق ۵۶
- بازگشت انکار هیولی به انکار صورت ۵۶
- ابهام هیولای اولی نسبت به صورتهای مختلف ۵۸
- تبدیل جسم و انرژی و هیولای اولی ۵۹
- تأثیر مباحث متافیزیکی در علوم طبیعی ۶۰
- تبیین علم دینی و اسلامی شدن دانشگاه ۶۱
- تکیه برهان قوه و فعل بر کون و فساد صور ۶۴
- انتقاد حضرت سید احمد خوانساری بر استدلال فلسفی نبوت عامه ۶۶
- استدلال ابن سینا نسبت به نبوت عامه و شرح خواجه ۶۶
- مصون بودن شرح خواجه از بیان حضرت سید احمد خوانساری ۶۷
- محدود نبودن ضرورت نبوت به نیازهای دنیوی در آیات ۶۸
- ادعای انتقال عقل از یونان به جهان اسلام ۷۰
- عقل نظری و عملی در گفتار و کردار ابراهیم خلیل ۷۱
- کلام و عمل واحد انبیاء و ائمه علیهم السلام ۷۴
- کاربردهای مختلف عقل در آیات و روایات ۷۵
- اهتمام قرآن و حدیث معصومان علیهم السلام به عقل محوری ۷۷
- وابسته بودن مبحث اتحاد عاقل و معقول به مسئله نفس شناسی ۷۹

۸۰ ..... عالم بودن همه مراتب عالم هستی

۸۱ ..... وارد بودن اشکال چهارم بر صدر المتألهین و ابن سینا از منظر حکیم جلوه

۸۳ ..... فصل ۲۸: فی الأولیات ونسبتها الی الثوانی و الذب عن الاوائل

۸۵ ..... فصل ۲۸: علوم بدیهی اولیه و نسبتشان با علوم نظری

۸۵ ..... مطالب فصل

۸۶ ..... تصورات اولی

۸۷ ..... اولی بودن مبدأ عدم تناقض

۸۸ ..... توقف بطلان دور به مبدأ عدم تناقض

۸۸ ..... بیان دیگر بر اولی بودن مبدأ عدم تناقض

۹۳ ..... تفاوت اولی و بدیهی

۹۴ ..... وجود مطلق و مقید

۹۴ ..... علم مطلق و علم مقید

۹۵ ..... مبدأ عدم تناقض با تقسیم موجود به واجب و ممکن

۹۶ ..... مبدأ عدم تناقض و بزرگتر بودن کل از جزء

۹۷ ..... مبدأ عدم تناقض و مساوی بودن دو شیء مساوی باشی سوم

۹۷ ..... مبدأ عدم تناقض و در دو مکان نبودن یک شیء

۱۰۱ ..... اولی بودن مفهوم وجود در بین علوم

۱۰۲ ..... وجوه سه گانه منازعه درباره مبدء عدم تناقض

۱۰۳ ..... اولی نبودن مبادی تصویری مبدء عدم تناقض

- ۱۰۳..... دو وجه برای انکار به سبب عناد.....
- ۱۰۴..... توجیه منطقی و تردیدهای روانی.....
- ۱۰۵..... انکار در اثر مواجهه با قضایای جدلی الطرفین.....
- ۱۰۶..... مراحل پنج‌گانه برای دفع شبهات.....
- ۱۰۷..... لوازم رویکردهای مختلف نظری نسبت به عقاید دینی.....
- ۱۰۸..... وصیت ابن‌سینا دربارهٔ چگونگی آموزش فلسفه.....
- ۱۰۹..... انکار متشبهات به فلاسفه نسبت به تأثیر امور سماوی.....
- ۱۱۱..... اشارات فصل بیست و هشتم.....
- ۱۱۱..... بیان فخررازی دربارهٔ شبهات شکاکین.....
- ۱۱۳..... دلیل اجمالی برای شک در شناخت.....
- ۱۱۴..... دلیل بر شک در معرفت‌های خیالی و حسی و عقلی.....
- ۱۱۵..... دفاع از شکاکیت فراگیر.....
- ۱۱۶..... نفی استدلال بر اصل وجه دهم.....
- ۱۱۶..... دفاع فخررازی از وجود علم.....
- ۱۱۷..... تفکیک بین تردید در امور متناقض و تردید در اصل تناقض.....
- ۱۱۸..... علوم ملازم با شناخت دو دلیل متعارض.....
- ۱۲۰..... بیان فخررازی دربارهٔ رهبری عقل نسبت به علوم حسی و تجربی.....
- ۱۲۱..... بیان علامه طباطبایی دربارهٔ حکم نکردن حس.....
- ۱۲۲..... تفاوت استحالهٔ جمع هستی و نیستی با استحالهٔ جمع نقیضین.....
- ۱۲۳..... عقلی نبودن استحالهٔ جمع هستی و نیستی.....

- ۱۲۴..... مبدئیت استحاله جمع هستی و نیستی نسبت به اصل هوویت
- ۱۲۵..... آیت بودن اول الاوائل در نظام علمی نسبت به اول بودن واجب در نظام عینی
- ۱۲۶..... دو طریق ابن سینا برای تبیین اولی بودن مبدء عدم تناقض
- ۱۲۸..... تفسیر به اصل عدم تناقض و اثبات اوصاف آن
- ۱۲۸..... بازگشت استحاله رفع نقیضین به استحاله جمع نقیضین
- ۱۲۹..... قوام دیگر قضایا به مبدء عدم تناقض با قیاس استثنایی
- ۱۳۰..... اثر قیاسات استثنایی برای تأمین چهار جزم عملی
- ۱۳۱..... چگونگی استفاده از قیاسات استثنایی
- ۱۳۲..... یقینی نبودن مقدمات قیاسات منتج یقین
- ۱۳۴..... تقدم و اولویت قیاسات استثنایی بر قیاسات اقرانی
- ۱۳۴..... ضرورت ازلی مبدء عدم تناقض و لوازم آن
- ۱۳۵..... اولی بودن مفهوم وجود و تحول در معقولات اولی و ثانوی
- ۱۳۶..... ادراک مبدء عدم تناقض با شهود وجود مطلق و انتزاع مفهوم وجود از مراتب مختلف هستی
- ۱۳۷..... اعتباری نبودن مفهوم وجود و مبدء عدم تناقض
- ۱۳۹..... ترکیبی بودن و پیشینی نبودن استحاله جمع هستی و نیستی
- ۱۳۹..... تقدم مبدء عدم تناقض به اصل واقعیت
- ۱۴۰..... تفاوت دیدگاه‌های کانتی و نوکانتی
- ۱۴۰..... پاسخ استشهد کانت به قضایای جدلی الطرفین
- ۱۴۱..... معرفتهای حاصل از مواجهه با قضایای متناقض
- ۱۴۲..... اولی نبودن اصل واقعیت
- ۱۴۳..... ابعاد هستی شناختی، معرفت‌شناختی و منطقی استحاله جمع هستی و نیستی

- ۱۴۵..... بررسی راه حل ابن سینا برای علاج انکار معاند
- ۱۴۶..... پیشنهاد صدرالمتهلین برای علاج از طریق زمینه‌های غیر معرفتی
- ۱۴۶..... جایگاه ویژه علم در حکمت متعالیه
- ۱۴۷..... منشأ اخذ مفاهیم و حکم در اول‌الاولیل
- ۱۴۹..... استحاله جمع اثبات و نفی در بیان امام صادق علیه السلام
- ۱۵۱..... سه دلیل بر رد شبهه ثنویت
- ۱۵۲..... استدلال بر وجود خالق از راه افعال و تمایز خداوند از افعال او
- ۱۵۳..... چگونه سماع و بصر الهی
- ۱۵۴..... تکلیف به پرستش کسی که او را می‌شناسیم
- ۱۵۵..... استفاده کلمه وجود و موجود در روایت
- ۱۵۵..... تصریح امام صادق علیه السلام به نفی واسطه بین اثبات و نفی
- ۱۵۶..... استفاده از تعبیر دقیق خارج عن الحدین در بیان حضرت عبدالعظیم حسنی
- ۱۵۸..... بیان امام رضا علیه السلام با سلیمان مروزی
- ۱۵۹..... اعتقاد سلیمان به قدیم بودن اراده زائد بر ذات
- ۱۵۹..... بیان امام علیه السلام درباره امتناع ارتفاع حادث و قدیم بودن اراده
- ۱۶۰..... بیان امام رضا علیه السلام در استحاله اجتماع حدوث و قدم
- ۱۶۰..... اعتراض مأمون به سلیمان مروزی و بیان امام رضا علیه السلام در این مورد
- ۱۶۱..... بیان امام رضا علیه السلام درباره محسوس نبودن خداوند
- ۱۶۳..... دلیل محسوس نبودن خدا
- ۱۶۴..... دلیل در حجاب بودن خداوند
- ۱۶۴..... بیان امیرمؤمنان درباره مشاهده خداوند با دیده دل

- شناخت خداوند قبل از شناخت مخلوقات ۱۶۵
- هماهنگی قلب، عقل، نقل و تجرد حسی ۱۶۶
- الطرف الثانی: البحث عن أحوال العاقل و فيه فصول ۱۷۱
- بخش دوم: بحث از احوال عاقل ۱۷۳
- تأثیر پذیری عناوین و فصل‌های اسفار از مباحث مشرقیه ۱۷۳
- تغییر عنوان علم و عقل در اطراف مباحث علم و عالم ۱۷۵
- اقتضای حکمت متعالیه در عناوین فصول ۱۷۵
- فصل ۱: فی أن کل مجرد يجب أن یكون عاقلا لذاته ۱۷۷
- فصل ۱: وجوب معقول بالذات بودن هر مجردی ۱۷۹
- راه‌های پنج‌گانه اثبات ادراک هر مجرد نسبت به ذات خود ۱۷۹
- راه اول: اثبات ضرورت عاقل بودن مجرد با تحلیل معنای علم ۱۸۰
- غیبت اجزاء موجود مادی از جمیع و مجموع اجزاء ۱۸۱
- عالم نبودن جسم و جسمانیات ۱۸۲
- علم موجود مجرد به ذات خود ۱۸۳
- راه دوم استدلال ابن‌سینا بر عالم بودن صور مجرد ۱۸۷
- نسبت مشتق و مبدء اشتقاق ۱۸۷
- انتقاد صدرالمتألهین از استدلال ابن‌سینا ۱۸۹

- ۱۸۹..... راه سوم برای اثبات عاقل بودن مجردات
- ۱۹۰..... تردید درباره تقسیم موجود به فی نفسه و لغيره
- ۱۹۱..... اعتباری بودن اضافه شیء به نفس خود
- ۱۹۲..... تلازم بین تضایف حقیقی و تقابیل حقیقی
- ۱۹۳..... علم به ذات و وحدت عاقل بر معقول
- ۱۹۳..... صلاحیت معلوم شدن صورت مجرد
- ۱۹۷..... راه چهارم: اثبات علم مجردات به عنوان برهان انفسی
- ۱۹۸..... گفت و گوی شیخ اشراق با ارسطو در حالت منامیه
- ۱۹۸..... ادراک کننده و ادراک شونده خود کیست؟
- ۲۰۰..... استحاله شناخت خود به وساطت صور علمی
- ۲۰۱..... حدوئهای مختلف برای اثبات علم حضوری نفس
- ۲۰۳..... حل مشکل اصل معرفت از طریق معرفت به نفس
- ۲۰۵..... تفکیک شیخ اشراق بین علم به کلیات و جزئیات
- ۲۰۶..... اثبات عاقل بودن مجردات از راه علم نفس به خود
- ۲۰۷..... اعتراض صدر المتألهین بر تفکیک شیخ اشراق
- ۲۱۳..... راه پنجم: اثبات علم مجردات از طریق امکان معقول بودن هر مجرد
- ۲۱۴..... بیان صدر المتألهین درباره امکان معقول و معلوم بودن حق تعالی
- ۲۱۵..... بیان فخر رازی درباره امکان معقول بودن حق تعالی
- ۲۱۶..... اشکال صدر المتألهین بر بیان فخر رازی
- ۲۱۸..... توضیح حکیم سبزواری نسبت به اشکال صدر المتألهین
- ۲۱۹..... امکان مقارنت هر معقول با غیر خود

- ۲۲۰..... دفع اشکال از امکان مقارنت معقول با غير
- ۲۲۱..... امکان عاقل بودن صورت مجرد
- ۲۲۲..... ضرورت ثبوت ممکن به امکان عام برای مجردات
- ۲۲۴..... مقدمات پنج‌گانه و قیاسات چهارگانه
- ۲۲۴..... تفاوت طریق سوم و طریق پنجم
- ۲۲۴..... اشکالات سه‌گانه بر طریق پنجم
- ۲۲۹..... شرایط سه‌گانه تعمیم حکم فرد
- ۲۳۰..... نفی تعمیم امکان مقارنت صورت مجرد ذهنی
- ۲۳۱..... نقض امکان مقارنت با نفی مقارنت واجب با اشیاء
- ۲۳۲..... ناسازگاری مقارنت مجرد با صورت مجرد با قاعده الواحد
- ۲۳۵..... اشارات فصل اول
- ۲۳۵..... بررسی مقدمه دوم قیاس مرکب
- ۲۳۵..... شرایط سه‌گانه تعمیم حکم یک صورت مجرد
- ۲۳۷..... بیان علامه طباطبایی درباره اختصاص مقارنت صورت مجرد به علم حصولی
- ۲۳۸..... استدلال علامه طباطبایی بر اختصاص علم حصولی به جواهر نفسانی
- ۲۳۹..... منطوق و ریاضیات در محدوده علم حصولی نفسانی
- ۲۴۱..... نقض نسبی و قیاسی بودن علم حصولی به شناخت مفهومی نفس
- ۲۴۲..... علم الهی فرشتگان به مفاهیم و امور اعتباری
- ۲۴۳..... جایگاه ارتباط حقیقت به اعتبار در نزول وحی
- ۲۴۵..... نفس انسانی صحنه ربط حقیقت و اعتبار

- علم حصولی و حضوری در آثار اهل عرفان ۲۴۸
- تفصیل علاءالدوله سمنانی در اتحاد عالم و معلوم و علم ۲۵۶
- مساوت وجود و علم در حکمت متعالیه ۲۵۷

فصل ۲: فی ان کل مجرد فانه عقل لذاته ۲۶۱

فصل ۲: عقل و معقول بالفعل بودن هر مجرد ۲۶۳

احتمالات مختلف درباره عنوان فصل ۲۶۳

تفاوت عنوان فصل با فصل متناظر در مباحث مشرقیه ۲۶۴

استدلال اول بر معقول بودن هر مجرد برای ذات خود ۲۶۵

استدلال دوم صدرالمتألهین ۲۶۶

مقدمات مطوی در استدلال دوم ۲۶۶

اشکال برخی معاصرین ابن سینا درباره عقل بالفعل بودن موجود مجرد ۲۶۸

پاسخ ابنسینا از اشکال برخی از معاصران ۲۶۹

اشکال صدرالمتألهین بر پاسخ ابن سینا ۲۷۳

پاسخ صدرالمتألهین از اشکال بر مبنای حکمت متعالیه ۲۷۵

تجرد برزخی و تجرد عقلی نفوس انسان ۲۷۷

دو دلیل بر تجرد عقلی نفس انسانی ۲۷۸

شمول محدود براهین عقلی نسبت به انسانها ۲۷۹

جمع تجرد عقلی و برزخی نفس ۲۸۰

۲۸۳ ..... اشارات فصل دوم.....

۲۸۳ ..... دفاع علامه طباطبایی از پاسخ ابن سینا به اشکال.....

۲۸۴ ..... ابتناء دفاع علامه بر تشکیک در وجود.....

۲۸۵* ..... فصل ۳: فی نسبة الفعل الفعّال الی نفوسنا.....

۲۸۹ ..... فصل ۳: نسبت فعل فاعل با نفوس ما.....

۲۸۹ ..... نیاز عقل بالفعل به محرک و متعلم.....

۲۹۰ ..... ترقی نفس در کمالات خود.....

۲۹۱ ..... حرکت استکمالی نفس در آیات قرآنی.....

۲۹۳ ..... وجوه اشتراک و افتراق عقل فعال و عقل مستفاد.....

۲۹۳ ..... نسبت عقل فعال و عقل بالفعل.....

۲۹۴ ..... نیاز علم به معلوم و عالم بالقوه به معلم.....

۲۹۴ ..... آیات قرآنی درباره نیاز انسان به خالق و معلم.....

۲۹۶ ..... حد وسط برهان بر نیاز علم به تعلم.....

۲۹۷ ..... علت علوم در آیات قرآنی.....

۲۹۸ ..... محدوده تصرفات شیطان در علوم انسان.....

۲۹۹ ..... تشبیه نسبت عقل فعال و عقل بالقوه به خورشید و چشم.....

۳۰۰ ..... تشبیه عقل به نور محسوس.....

۳۰۱ ..... معقول بالذات و محسوس بالذات بر مبنای حکمت متعالیه.....

۳۰۳ ..... تشبیه ماهیات خارجی به مبصر بالعرض.....

نیاز به معلمی برای محسوسات متناظر با عقل فعال..... ۳۰۴

مطالب هشت گانه محل بحث..... ۳۰۷

وحدت و یا کثرت علت فاعلی علوم انسانی..... ۳۰۸

ترتیب وجودی مراتب ارتقاء نفس و مراحل علوم..... ۳۰۸

حضور مراتب علوم و معلومات در علم جمعی فاعل..... ۳۰۹

تشبیه افاضه مستمر عقل فعال به نورافشانی خورشید..... ۳۱۰

فعالیت مستمر فرشتگان در کلام امیر بیان علیه السلام..... ۳۱۱

چگونگی اعطای معقولات اولیه و ثانوی به نور عقل..... ۳۱۲

تفاوت تشکیکی عقول با یکدیگر..... ۳۱۴

ویژگی های صور مجتمع در عقل فعال..... ۳۱۶

ویژگی های سه گانه صورتهای مجتمع در عقل مستفاد..... ۳۱۸

تفاوت ترتیب معلومات به حسب حدوث و بقاء..... ۳۲۰

ترتیب صورتهای اشیاء به اقتضاء ذات عقل..... ۳۲۱

اشارات فصل سوم..... ۳۲۳

سبب شگفتی صدرالمتألهین از تفاوت فراوان درجات عقل انسانی..... ۳۲۳

تبعیت ابعاد مفهومی و عینی نظام کیانی از نظام ربانی..... ۳۲۳

فصل ۴: فی أن کل من عقل ذاته فلا بد أن یکون عقله لذاته عین ذاته و یکون دائما ما دامت

ذاته..... ۳۲۵

فصل ۴: حضوری و دائمی بودن علم عاقل به ذات خود..... ۳۲۷

مطالب فصل..... ۳۲۷

برهان حکمای مشاء بر حضوری بودن علم مجرد به ذات خود..... ۳۲۸

اشکال اول صدر المتألهین بر استدلال حکمای مشاء..... ۳۳۰

استدلال بر حضوری بودن علم نفس به خود بر مبنای اصالت وجود..... ۳۳۲

اعم بودن استدلال صدر المتألهین نسبت به علم مجرد به ذات خود..... ۳۳۳

استدلال دوم صدر المتألهین با نظر به تفاوت وجود جوهر و عرض..... ۳۳۳

دو برهان شیخ اشراق با دو حد وسط تشخیص و جزئیت..... ۳۳۷

بیان شیخ اشراق درباره شهود مستقیم نفس..... ۳۳۸

اقامه دو برهان بر مدار حضور و غیاب، شهادت و غیبت..... ۳۴۰

براهین هفت گانه بر حضوری بودن علم نفس به خود..... ۳۴۰

استدلال شیخ اشراق بر ماهیت و فصل نداشتن نفس..... ۳۴۲

حصولی نبودن ادراک نفس در عبارات سهروردی..... ۳۴۵

مغایرت حقیقت من با مفهوم من..... ۳۴۵

منحل نشدن «من» به امور متکثر سلبی و اضافی..... ۳۴۷

واجب نبودن حقیقت «من»..... ۳۴۸

ضرورت ذاتی من و نفی ضرورت ازلی آن..... ۳۴۹

نفی ذات از هویت انسان و وجودهای معلول..... ۳۵۱

دائمی بودن علم مجرد به عنوان مطلب ویژه فصل..... ۳۵۵

اثبات دائمی بودن ادراک نفس از خود..... ۳۵۶

اثبات استحاله علم به خود از طریق افعال خود..... ۳۵۷

- ۳۵۸..... بیان صدرالمتألهین درباره راه‌های چهارگانه معرفت به شیء.....
- ۳۵۹..... نظر علامه طباطبایی درباره استحاله شناخت علت از طریق معلول.....
- ۳۶۱..... نفی اقسام برهان «ان» در تعلیقه علامه طباطبایی.....

۳۶۳..... اشارات فصل چهارم

- ۳۶۳..... بررسی کلام علامه درباره جریان برهان در ملازمات عامه اول.....
- ۳۶۴..... استدلال ابن‌سینا بر امتناع شناخت نفس از طریق آثار آن.....
- ۳۶۶..... صورت استدلال صدرالمتألهین بر دائمی بودن علم نفس در مباحث نفس.....
- ۳۶۷..... دلایل حسی نبودن معرفت نفس به خود.....
- ۳۶۷..... دلایل برهانی نبودن علم نفس به خود.....
- ۳۶۷..... مراد از امتناع شناخت نفس از طریق علت آن.....
- ۳۶۸..... فرض فلسفی شهود نفس در هوای طلق و شهود عرفانی نفس فارغ از بدن.....
- ۳۶۸..... چگونگی راه‌یابی سهو و نسیان در موجود مجرد نفسانی.....
- ۳۶۹..... علم حضوری موجودات به خداوند.....

فصل ۵: فی ان العاقل للشیء یجب ان یكون مجرداً عن المادة..... ۳۷۱

فصل ۵: ضرورت تجرد عاقل..... ۳۷۳

- ۳۷۳..... مطالب فصل.....
- ۳۷۴..... مقدمات سه گانه برهان.....
- ۳۷۵..... قیاس مرکب متخذ از مقدمات سه‌گانه.....

- ۳۷۶..... اظهر بودن قیاس بر مبنای حکمت متعالیه
- ۳۸۱..... نقض برهان به حمل معانی کلی بر افراد
- ۳۸۱..... پاسخ با امتیاز بین کلی طبیعی و کلی عقلی
- ۳۸۳..... مجرد و مادی نبودن کلی طبیعی
- ۳۸۴..... استحاله حمل کلی عقلی بر افراد خارجی
- ۳۸۵..... نقض برهان با اتحاد هیولی در صورت
- ۳۸۹..... قسمت پذیر نبودن صورت علمی
- ۳۹۰..... استدلال حکماء مشاء بر قسمت پذیر نبودن صورت عقلی
- ۳۹۱..... امتناع انقسام ریاضی معانی معقول
- ۳۹۱..... وجه اول برای امتناع مشروط بودن تعقل معقول به تعقل اجزاء آن
- ۳۹۲..... وجه دوم بر امتناع مشروط بودن معقول به تعقل اجزاء آن
- ۳۹۲..... اشکال حکیم سبزواری بر وجه دوم
- ۳۹۴..... پاسخ حکیم سبزواری از اشکال
- ۳۹۴..... وجه سوم بر امتناع مشروط بودن معقول به تعقل اجزاء
- ۳۹۵..... دلیل امتناع مشروط نبودن معقول به تعقل اجزاء متشابه آن
- ۳۹۷..... مجرد صورت عقلی از عوارض غریب در نزد حکماء مشاء
- ۳۹۸..... امکان همراهی صورت معقول با همراهان کلی و مجرد
- ۴۰۱..... اثبات غیر ذی وضع بودن صورت معقول براساس فروض مربوط به آن
- ۴۰۱..... برهان اول بر استحاله قابل اشاره حسی بودن صورت معقول به فرض قسمت ناپذیری آن
- ۴۰۲..... برهان دوم
- ۴۰۳..... تفکیک بین احکام مجازی و حقیقی در مباحث فلسفی

۴۰۴..... حاصل برهان اول و دوم

۴۰۵..... برهان سوم

۴۰۷..... اشارات فصل پنجم

۴۰۷..... تقسیم فلسفی موجود به مجرد و مادی

۴۰۸..... تقدیم منطقی، تقسیم موجود به مجرد و مادی بر دیگر مباحث تقسیمی فلسفه

۴۰۹..... زمینه اتصاف فلسفه و عقل به الهی و سکولار بودن

۴۱۰..... چگونگی اتصاف فلسفه و تعقل به مادی و الهی بودن

۴۱۱..... داوری درباره اسلامی و یا الحادی بودن تعقل و فلسفه

۴۱۳..... اثبات وجود مجرد در نمط چهارم اشارات

۴۱۵..... کلی بودن عوارض مفاهیم کلی

۴۱۶..... اشکال قطب رازی بر استدلال ابن سینا نسبت به وجود مجرد

۴۱۹..... بیان صدرالمتألهین درباره حمل معانی نوعی بر افراد

۴۲۰..... تجرد ماهیت لابشرط و ماهیت به شرط کلیت

۴۲۲..... چگونگی پی بردن ابن سینا به موجود مجرد از نظر به موجود محسوس

۴۲۵

فصل ۶: فی أن المدرك للصور المتخيلة أيضا لا بد أن يكون مجردا عن هذا العالم ۴۲۵

فصل ۶: تجرد قوة خیال ۴۲۷

مطالب فصل ۴۲۷

روش بحث درباره تجرد صور خیالی و دیگر حقایق ۴۲۸

- ۴۳۰ ..... برهان بر مجرد صورت خیالی
- ۴۳۱ ..... توضیح حکیم سبزواری نسبت به عبارت صدرالمتألهین
- ۴۳۲ ..... چهار دلیل بر منطبق نبودن صورت خیالی در ماده مغز
- ۴۳۷ ..... اثبات مجرد قوه خیال از طریق مجرد صور خیالی
- ۴۳۷ ..... نفی علاقه وضعی و طبیعی صورت خیال با قوه خیال
- ۴۳۸ ..... علاقه فاعلی قوه خیالی با صورت خیالی
- ۴۳۹ ..... مجرد صورت خیالی، دلیل بر مجرد قوه خیال
- ۴۴۰ ..... دفعی بودن صورت خیالی دلیل بر مجرد قوه خیال
- ۴۴۲ ..... مجرد خیالی قوه خیال
- ۴۴۷ ..... برهان افلاطون بر مجرد خیالی نفس
- ۴۴۷ ..... وجودی بودن صورت خیالی
- ۴۴۸ ..... استحاله انطباع صورت بزرگ در ماده بدن
- ۴۴۹ ..... استحاله انطباع صورت بزرگ در ماده غیر بدن
- ۴۴۹ ..... اثبات مجرد اجمالی نفس با برهان افلاطون
- ۴۵۵ ..... اشکال اول بر برهان افلاطون
- ۴۵۶ ..... مبتنی بودن اشکال بر خلط بین قیام حلولی و صدوری
- ۴۵۷ ..... دفع اشکالات وجود ذهنی با تفکیک بین قیام صدوری و حلولی
- ۴۵۸ ..... محل صورت مشهود در آینه
- ۴۶۱ ..... اشکال دوم بر برهان افلاطون
- ۴۶۱ ..... دفع اشکال از طریق احکام هیولای لا بشرط و بشرط شیء
- ۴۶۲ ..... محدودرات هیولای بشرط شیء از قبول مقدار بزرگ

۷۸۷	.....
۴۶۳	..... نفی مقارنت مقدار با مجرد تام
۴۶۷	..... اثبات تجرد قوه خیال از طریق حکم نسبت به دو ضد
۴۶۸	..... قابل اجتماع نبودن دو ضد در طبیعت
۴۶۹	..... اشکال مبتنی بر ذاتی بودن تضاد برای دو ضد
۴۷۰	..... محدودیت‌های احکام استقرایی و تجربی
۴۷۱	..... قیام صدوری دو ضد نسبت به قوه خیال
۴۷۲	..... پاسخ ناتمام از اشکال
۴۷۳	..... مشکل معرفت شناختی پاسخ
۴۷۹	..... اثبات تجرد قوه خیال از طریق قابلیت جسمانیات برای اضداد
۴۷۹	..... تجزی پذیر نبودن نفس و قوه خیال
۴۸۱	..... اشکال اول نقض به غیر قابل قسمت بودن نقطه
۴۸۱	..... اشکال دوم: نقض به تجزی پذیر نبودن افلاک
۴۸۲	..... بیان صاحب شوارق درباره قول قدما و اقدمین نسبت به افلاک
۴۸۲	..... ابتناء اشکال بر یک مقدمه آسیب پذیر هیوی
۴۸۳	..... امتناع جرم فلکی از قبول هر یک از دو ضد
۴۸۴	..... قابلیت جرم فلکی برای برخی از متقابل ها
۴۸۴	..... آثار تجرد قوه خیال در مسایل تربیتی و اخلاقی
۴۸۵	..... پیامدهای تجرد قوه خیال در مسأله معاد
۴۸۶	..... تحقق موجود بالقوه به فعلیت سابق و یا لاحق
۴۸۹	..... اشارات فصل ششم

۴۸۹..... رویکرد کلامی به معاد

۴۸۹..... رویکرد فلسفی به معاد

۴۹۱..... انتقال اعمال با مرگ

۴۹۲..... بیان صدرالمتهلین درباره عالم مثال

۴۹۳..... استمرار حیات با مرگ در آیات قرآن کریم

۴۹۴..... جان به هوای کوی او خدمت تن نمی کند

۴۹۵..... آیات قرآنی رویکرد عرفانی به معاد

۴۹۶..... ارائه احیاء به ابراهیم علیه السلام

۴۹۷..... خطاب به هر گروه از طریق امام آنها

۴۹۸..... صبغه اخلاقی و تربیتی معاد در آیات قرآن

۵۰۰..... بیان بوعلی درباره عوامل تأثیر گذار در صدق و صحت رؤیا

فصل ۷: في أن تعقل النفس الإنسانية للمعقولات ليس أمرا ذاتيا ولا من اللوازم لها ۵۰۳

فصل ۷: نفی ذاتی یا لازم ذات بودن تعقل معقولات برای نفس انسانی ۵۰۵

مطالب فصل ۵۰۵

مراتب چهارگانه موجودات در دو قوس نزول و صعود ۵۰۶

اتحاد عقل مستفاد با عقل فعال ۵۰۷

دو وصف ثبوتی و سلبی عقل مستفاد ۵۰۷

مراد افلاطون از وجود نفوس قبل از ابدان ۵۰۸

استحاله تکثر نفوس قبل از تعلق به ابدان ۵۰۹

حضور نفوس در نزد مبدء فاعلی به حمل حقیقت و رقیقت ۵۱۱

استدلال ضعیف بر ذاتی بودن علوم برای نفس ۵۱۵

توضیح عبارت اسفار و بیان حکیم سبزواری ۵۱۶

حجت نخست بر ضعف استدلال ذاتی بودن علوم برای نفس ۵۱۷

لا اقتضا بودن نفوس نسبت به علم و جهل ۵۱۸

مغالطه اخذ ما بالعرض مکان باذات ۵۱۸

حجت دوم مبنی بر قابل تخلف نبودن ذاتی ۵۲۰

نفی تخلف از ذاتی نفس به سبب اشتغال به بدن ۵۲۰

بیان حکیم سبزواری در نفی تخلف از ذاتی نفس ۵۲۱

نفی تبیین ذاتی بودن علم با نظر به مخزن علوم ۵۲۳

اشارات فصل هفتم ۵۲۵

معنای ذاتی در بحث از علم نفس به معقولات ۵۲۵

نفی وحدت و کثرت عددی در مجرد تام ۵۲۶

پرسش از چگونگی کثرت عددی در برزخ صعودی و نزولی ۵۲۶

نتایج متفاوت دو دلیل مختلف درباره علم مجرد تام به غیر خود ۵۲۷

فصل ۸: فی انّ التعلّم لیس بتذکر ۵۲۹

فصل ۸: تعلّم تذکر نیست ۵۳۱

مطالب فصل ۵۳۱

۷۹۰ ..... ر حیق مختوم * شرح حکمت متعالیه

۵۳۲ ..... تذکر بودن تعلم با نظر به ذاتی و یا عرضی بودن علم در عبارت فخررازی

۵۳۴ ..... ناصواب بودن مبنای ذاتی بودن علم برای تذکر بودن تعلم

۵۳۴ ..... استدلال افلاطون بر تذکر بودن تعلم

۵۳۵ ..... پاسخ استدلال افلاطون بر مبنای حدوث نفس

۵۳۹ ..... اشارات فصل هشتم

۵۳۹ ..... نفی تلازم بین تذکر بودن تعلم و قدم نفس

۵۴۰ ..... تذکر بودن علم و مسئله تناسخ

۵۴۰ ..... جایگاه بحث از تذکر بودن علم

۵۴۱ ..... الطرف الثالث: فی الکلام فی ناحیه المعلوم و فیہ فصول

فصل ۱: فی أن المعقولات لا تحل جسماً و لا قوة في جسم بل تحصل لجوهر قائم بنفسه

۵۴۳ ..... ضرباً آخر من الحصول كما أوضحنا سبيله

۵۴۵ ..... بخش سوم: بحثهایی در ناحیه معلوم

۵۴۷ ..... فصل ۱: حال نبودن معقول در جسم و قوه جسمانی

۵۴۷ ..... محتوای فصل

۵۴۸ ..... برهان نفی ادراک صورت عقلی با قوه جسمی

۵۵۰ ..... ضرورت مشارکت وضع در افعال قوای جسمانی

۵۵۱ ..... تجرد قوای تأثیرگذار به حسب ذات خود

۷۹۱	فهرست مطالب
۵۵۵	برهان بر استحاله وضع داشتن صورت عقلی
۵۵۶	دلیل اول بر استحاله تقسیم صورت معقول به اجزاء مقداری غیر متشابه
۵۵۸	دلیل دوم بر نفی اجزاء مقداری غیر متشابه صورت معقول
۵۵۹	دلیل سوم مبنی بر قابل حمل نبودن اجزاء مقداری غیر متشابه
۵۶۰	خلاصه استدلال بر تجرد صورت عقلی
۵۶۰	اثبات تجرد عاقل از طریق تجرد صورت عقلی
۵۶۱	تفاوت مطالب این فصل با مطالب فصل پنجم از طرف دوم
۵۶۵	نقض تجرد صورت عقلی به تعقل صورت مادی
۵۶۵	پاسخ نقضی از طریق تمایز حمل اولی و شایع
۵۶۶	قوت نقض نسبت به تعقل جسم
۵۶۷	حل مشکل بر مبنای حکمت متعالیه
۵۶۸	مفهوم واحد و وجودات متعدد
۵۶۹	اشارات فصل یکم
۵۶۹	تلازم مادی بودن علم با شکاکیت و سفسطه
۵۷۱	فصل ۲: فی أن الحواس لا تعلم أن للمحسوس وجودا بل هذا شأن العقل
۵۷۵	فصل ۲: شأنیت مختص عقل در ادراک وجود محسوس
۵۷۵	مطالب فصل و ارتباط آن با مباحث طرف سوم
۵۷۶	چگونگی پیدایش خطا در ادراکات

۵۷۸..... نفی حکم حس از طریق محسوس نبودن هستی و حرکت

۵۷۹..... دو مبنای حکمت مشاء و حکمت متعالیه درباره ادراک حسی

۵۸۰..... نفی حکم حس با نظر به حال مجنون و نائم

۵۸۱..... استفاده از حال نائم، مبرسم و مغمی علیه

۵۸۲..... احساس سرما و سنگینی از درون و بیرون

۵۸۳..... اشکال استدلال از طریق خطای مجنون و نائم

۵۸۴..... تفاوت خطای معرفتی و عملی

۵۸۶..... اثبات نشئه مجرد از طریق صورت حسی

۵۸۷..... اثبات عالم مجرد در فصل مربوط به کیفیات حسی

۵۹۱..... اشارات فصل دوم

۵۹۱..... حسی نبودن تصدیق

۵۹۳..... فصل ۳: فی أقسام العلوم

۵۹۵..... فصل ۳: اقسام معلومات

۵۹۵..... درجات سه گانه معلومات در شفا و مباحث مشرقیه

۵۹۶..... انواع علوم و انواع معلومات در اسفار

۵۹۶..... دو احتمال برای عبارت نخستین فصل

۵۹۷..... تقسیم وجود صوری به ناقص، مکتفی و تام

۵۹۸..... نیاز موجود مکتفی به علل فاعلی و غائی

- ۵۹۹..... موجود تام و فوق تمام
- ۶۰۰..... موجودات مکتفی
- ۶۰۱..... موجود ناقص
- ۶۰۱..... بیان حکیم سبزواری درباره نسبت عالم طبیعت به دیگر عوالم
- ۶۰۲..... مجاز بودن وجود کائنات
- ۶۰۴..... بیان حکیم سبزواری در وجه مجاز بودن وجود کائنات
- ۶۰۵..... عوالم پنج‌گانه و حضرات خمس
- ۶۰۹..... وجود و معلوم تام
- ۶۱۰..... نفوس فلکی و موجودات مکتفی
- ۶۱۱..... نفوس حسی و موجودات ناقص
- ۶۱۲..... حکمت ایجاد موجودات در آیات قرآن
- ۶۱۴..... آسمان دنیوی و آسمان‌های معنوی
- ۶۱۶..... حصر عقلی عوالم سه‌گانه علمی
- ۶۱۷..... استشهاد به آیات سوره صافات برای عوالم سه‌گانه
- ۶۱۸..... علت فاعلی معارف علمی و مغالطات
- ۶۱۹..... استشهاد به آیات سوره النازعات بر عوالم سه‌گانه
- ۶۲۱..... تعلق عقول به عالم امر
- ۶۲۵..... از تقسیم چهارگانه تا تقسیم دو‌گانه عوالم
- ۶۲۶..... بیان علامه طباطبایی درباره نشأت دو‌گانه علمی
- ۶۲۸..... بیان حکیم سبزواری درباره مرآت بودن صورت علمی و عالم طبیعت
- ۶۲۹..... مرآت بودن همه عوالم

۶۳۰ ..... استشهاد به آیات برای دو بهشت عقلی و برزخی

۶۳۱ ..... عوالم دو گانه افلاطون

۶۳۳ ..... راه‌های دو گانه سلوک و استدلال

۶۳۴ ..... رمز تشبیه صورتهای عقلی به نیستی و تشبیه صورتهای حسی به هستی

۶۳۴ ..... استغراق در جمال و جلال الهی

۶۳۹^۱ ..... اثبات مثل افلاطونی با مقدمات معرفت شناختی

۶۴۰ ..... انسان طبیعی و انسان محسوس و خیالی

۶۴۱ ..... انسان عقلی و همراهان کلی آن

۶۴۲ ..... اثبات خیال و عقل متصل

۶۴۳ ..... استفاده از اتحاد عالم و معلوم برای اثبات خیال و عقل منفصل

۶۴۴ ..... مراتب دو گانه مثالی و عقلی موجودات طبیعی

۶۴۶ ..... تکثر طبیعی و وحدت عقلی افراد نوع واحد

۶۴۷ ..... وحدت و یا کثرت افراد مثالی نوع واحد

۶۴۸ ..... نظر افلاطون درباره صورت عقلی واحد انواع طبیعی

۶۴۸ ..... وحدت و یا کثرت فرد عقلانی در قوس نزول و صعود

۶۵۱ ..... اشارات فصل سوم

۶۵۱ ..... تلازم بین مراتب علم، عالم و معلوم

۶۵۱ ..... فتوای نهایی حکمت متعالیه درباره مساوقت کامل علم و هستی

۶۵۲ ..... تقسیم مراتب اطراف سه گانه علم، عالم و معلوم

- خاتمه بحث: فی شرح الفاظ مستعمله متقاربه المفهوم یظن بها أنها مترادفة..... ۶۵۳
- خاتمه بحث: شرح الفاظ به کار رفته در مبحث اتحاد عاقل و معقول..... ۶۵۵
- مطالب خاتمه..... ۶۵۵
- معنای لغوی ادراک..... ۶۵۶
- حقیقت و مجاز لغوی و عقلی..... ۶۵۷
- شعور..... ۶۵۸
- تصور و صورت..... ۶۵۸
- حفظ..... ۶۶۳
- چگونگی مغایرت قوه ادراک و حفظ..... ۶۶۴
- دو دلیل بر نفی اطلاق حفظ بر علم خداوند..... ۶۶۴
- اشکال بر دو استدلال با دلیل نقلی..... ۶۶۵
- پاسخ از اشکال نقلی..... ۶۶۶
- دفع پاسخ و دفاع از اشکال نقلی..... ۶۶۷
- دلیل عقلی بر رد استدلال نخست..... ۶۶۸
- دلیل عقلی بر رد استدلال دوم..... ۶۶۹
- تذکر، ذکر و ذاکره..... ۶۷۳
- مخزن صور جزئی و عقل..... ۶۷۳
- گفت‌وگویی علامه حلّی و خواجه نصیرالدین طوسی درباره سهو و نسیان..... ۶۷۴
- اشکال فخررازی به مسئله تذکر..... ۶۷۶
- پیشینه اشکال فخررازی نسبت به اصل تذکر..... ۶۷۷

۶۷۸..... منشأ اشکال از دیدگاه صدرالمتألهین.....

۶۷۹..... برخی از مبانی مورد نیاز برای حل اشکال.....

۶۸۳..... اشکال صدرالمتألهین بر چگونگی تذکر بر مبنای حکمت متعالیه.....

۶۸۴..... مراتب مختلف نفس.....

۶۸۵..... علم از منظر کسانی که در افاق حس و خیال هستند.....

۶۸۶..... نفوس قوی و متوسط.....

۶۸۷..... جایگاه قوه ذاکره برای نفوس متوسط.....

۶۸۸..... حل اشکال علامه حلی بر مبنای حکمت متعالیه.....

۶۸۸..... دفع اشکال فخررازی.....

۶۹۰..... ریشه اشکال فخررازی.....

۶۹۰..... پاسخ از اشکال مبتنی بر اتحاد عاقل و معقول.....

۶۹۱..... تعریف ذکر.....

۶۹۲..... مشکل فخررازی در ذکر.....

۶۹۲..... نزدیک بودن خداوند سبحان به انسان.....

۶۹۳..... مهمانی و میزبانی انسان نسبت به خداوند.....

۶۹۷..... چگونگی فهم معنای لغت فقه لغت و معنای اصطلاحی لغت.....

۶۹۷..... معرفت به معنای ادراک جزئیات.....

۶۹۸..... معرفت به معنای تصور.....

۶۹۹..... برتر بودن معرفت از علم.....

۶۹۹..... تفاوت ما شارحه و ما حقیقه.....

۷۰۰..... تخصصی بودن علم به حقیقت اشیاء.....

- اصطلاح معرفت به معنای یادآوری شیء از راه اثر آن ۷۰۱
- دو مبنای معرفتی برای تعریف معرفت به تذکر ۷۰۲
- اشکالات حکیم سبزواری بر تقدم ارواح ۷۰۳
- اثبات تقدم ارواح بر مبنای حکمت متعالیه ۷۰۵
- فهم، معرفتِ ناظر به لفظ مخاطب ۷۰۶
- فقه، معرفتِ ناظر به غرض مخاطب ۷۰۷
- شبهه علمی و شهرت علمی دو مانع برای فقه ۷۰۸
- معنای فقه در تعبیر قرآنی ۷۰۹
- معانی اصطلاحی شش گانه عقل ۷۱۳
- عقل در عرف عموم مردم ۷۱۳
- اصطلاح کلامی عقل ۷۱۳
- عقل در کتاب برهان ۷۱۴
- عقل در کتب اخلاقی ۷۱۴
- عقل در کتاب نفس و در متافیزیک ۷۱۵
- حکمت به معنای علم صائب و عمل صالح ۷۱۶
- اطلاق حکمت بر نفس عمل ۷۱۶
- حکمت، معرفت به حقایق اشیاء ۷۱۷
- حکمت فعل نافع و اقتداء به خالق ۷۱۷
- هسته مرکزی اعتدال و دو طرف افراط و تفریط ۷۱۹
- درایة، معرفت با حیلت و تروی ۷۲۳
- وجود ذهن و وجود ذهنی و وجود نفس ۷۲۴

- ۷۲۴..... حکایت وجود ذهنی از خارج
- ۷۲۵..... علم میزبان و علم میهمان
- ۷۲۶..... علم به عنوان غایت خلقت انسان
- ۷۲۷..... تلازم بالقوه بودن انسان در بدو خلقت و علم به جمیع اشیاء
- ۷۲۷..... تنظیر خلقت انسان به خلقت هیولی اولی
- ۷۲۷..... محفوف بودن عبادت به علم سابق و لاحق
- ۷۳۳..... فکر مجموع در حرکت برای وصول به مطلوب
- ۷۳۳..... فکر در تصورات و تصدیقات
- ۷۳۴..... تنظیر فکر به دعا در بیان ابن سینا
- ۷۳۴..... عبارات ابن سینا درباره تفاوت فکر و حدس
- ۷۳۶..... حدس و شناخت مستقیم حد وسط
- ۷۳۷..... مشارکت حد و برهان در حد وسط و فصل
- ۷۳۸..... چگونگی یافت حد وسط در حدس
- ۷۳۹..... حدس های آزمون پذیر برق خاطف در ظلمات
- ۷۴۰..... ذکاء و قوه قدسیه
- ۷۴۲..... فطنه و قدرت شناخت کنایات و تعریضات
- ۷۴۲..... خاطر حرکت نفس برای تحصیل دلیل
- ۷۴۷..... تفاوت وهم در قبال ظن و وهم نوعی مدرک
- ۷۴۸..... تربیع، تثلیث و یا تثنیه قوای ادراکی و مدرکات
- ۷۴۹..... نسبت نفس و قوای ادراکی
- ۷۵۰..... ظن و درجات آن

فهرست مطالب ۷۹۹

اطلاق ظن و علم بر یکدیگر ۷۵۰

تعریف دقیق علامه طباطبایی از علم ظن ۷۵۱

یگانگی علم و یقین ۷۵۲

علم الیقین عین الیقین و حق الیقین ۷۵۳

بدهات و اقسام آن ۷۵۷

اولیات و ویژگی های آنها ۷۵۷

خیال و دیدگاه های مختلف درباره هستی خیال ۷۵۸

هستی خیال در حکمت متعالیه ۷۵۹

تجرد برزخی قوه خیال ۷۶۰

رویه و تروی در تفکر ۷۶۱

کیاست و استنباط امور نافع ۷۶۲

خبر و رأی ۷۶۳

فراست، شناخت خُلق با نظر به خُلق ۷۶۳

دو نوع فراست کسبی و غیرکسبی ۷۶۵

فهرست آیات ۸۰۱

فهرست اعلام ۸۱۳

فهرست منابع ۸۱۹

فهرست آیات

صفحه	آیه
۲۹۱	﴿ تُمْ إِنَّكُمْ بَعْدَ ذَلِكَ لَمَيْتُونَ * تُمْ إِنَّكُمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ تُبْعَثُونَ ﴾
۲۹۷	﴿ ... إِنَّ الشَّيَاطِينَ لِيُوحُونَ إِلَىٰ أَوْلِيَآئِهِمْ لِجَادِلْكُمْ ... ﴾
۶۶۶	﴿ ... إِنَّ رَبِّي عَلَيَّ كُلِّ شَيْءٍ حَفِيطٌ ﴾
	﴿ ... قَالَ مَنْ يُحْيِي الْعِظَامَ وَ هِيَ رَمِيمٌ * قُلْ يُحْيِيهَا الَّذِي أَنشَأَهَا أَوَّلَ مَرَّةٍ وَ هُوَ بِكُلِّ خَلْقٍ عَلِيمٌ * الَّذِي جَعَلَ لَكُمْ مِنَ الشَّجَرِ الْأَخْضَرِ نَارًا فَإِذَا أَنْتُمْ مِنْهُ تُوقَدُونَ * أَوَلَيْسَ الَّذِي خَلَقَ السَّمَاوَاتِ وَ الْأَرْضَ بِقَادِرٍ عَلَيَّ أَنْ يَخْلُقَ مِثْلَهُمْ بَلَىٰ وَ هُوَ الْخَلَّاقُ الْعَلِيمُ * إِنَّمَا أَفْرُهُ إِذَا أَرَادَ شَيْئًا أَنْ يَقُولَ لَهُ كُنْ فَيَكُونُ ﴾
۷۰۸	﴿ ... لَا يَكَادُونَ يَفْقَهُونَ حَدِيثًا ﴾
۷۰۷	﴿ ... مَا كُنَّا مُعَذِّبِينَ حَتَّىٰ نَبْعَثَ رَسُولًا ﴾
۲۹۵	﴿ ... نَسُوا اللَّهَ فَنَسَاهُمْ أَنفُسَهُمْ ... ﴾
۵۹۲	﴿ ... نَكُتُّبُ مَا قَدَّمُوا وَ آثَرَهُمْ ... ﴾
۲۹۲	

- ﴿... وَنَفَحْتُ فِيهِ مِنْ رُوحِي...﴾ ٧٠٥
- ﴿... وَ يَحْمِلُ عَرْشَ رَبِّكَ فَوْقَهُمْ يَوْمَئِذٍ ثَمَانِيَةً﴾ ٢٤٠
- ﴿... وَإِنَّ يَوْمًا عِنْدَ رَبِّكَ كَأَلْفِ سَنَةٍ مِمَّا تَعُدُّونَ﴾ ٧٠٦
- ﴿... وَكَفَى اللَّهُ الْمُؤْمِنِينَ الْقِتَالَ...﴾ ٧٣٥
- ﴿... يَكَادُ زَيْتُهَا يُضِيءُ وَلَوْ لَمْ تَمْسَسْهُ نَارٌ نُورٌ عَلَيَّ نُورٍ...﴾ ٧٤١
- ﴿... أَقِمِ الصَّلَاةَ لِذِكْرِي﴾ ٧٢٨
- ﴿... الَّذِينَ آمَنُوا بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ ثُمَّ لَمْ يَزُنْجِبُوا...﴾ ٧٥١
- ﴿... إِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ كُلَّ مُخْتَالٍ فَخُورٍ﴾ ٢٧٦
- ﴿... إِنَّ تَتَّقُوا اللَّهَ يَجْعَلْ لَكُمْ فُوقَنَا...﴾ ١٦٧
- ﴿... إِنَّمَا أُوتِيئُهُ عَلَيَّ عِلْمٍ عِنْدِي...﴾ ٢٩٥
- ﴿... أَهْمَّتْهُمْ أَنفُسُهُمْ يَظُنُّونَ بِاللَّهِ غَيْرَ الْحَقِّ ظَنَّ الْجَاهِلِيَّةِ...﴾ ٧٣
- ﴿... تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ...﴾ ٢٧٧
- ﴿... فِطْرَتَ اللَّهِ الَّتِي فَطَرَ النَّاسَ عَلَيْهَا...﴾ ٧٢٥
- ﴿... لِكُلِّ جَعَلْنَا مِنْكُمْ شِرْعَةً وَمِنْهَاجًا...﴾ ٧٤
- ﴿... مُصَدِّقًا لِمَا بَيْنَ يَدَيْ مِنَ التَّوْرَةِ وَمُبَشِّرًا بِرَسُولٍ يَأْتِي مِنْ بَعْدِي اسْمُهُ أَحْمَدٌ...﴾ ٧٥
- ﴿... نَسُوا اللَّهَ فَنَسَاهُمْ أَنفُسَهُمْ...﴾ ..... ٣٦٨ : ٧٢
- ﴿... وَ مَا رَمَيْتَ إِذْ رَمَيْتَ وَ لَكِنَّ اللَّهَ رَمَى...﴾ ٢٤٣

- ﴿...وَلَتَعْرِفَنَّهُمْ فِي لَحْنِ الْقَوْلِ...﴾: ۷۶۵
- ﴿...يَحْسَبُهُمُ الْجَاهِلُ أَغْتِيَاءَ مِنَ التَّعَفُّفِ تَعْرِفُهُمْ بِسِيمَاهُمْ لَا يَسْأَلُونَ النَّاسَ إِلْحَافًا...﴾: ۷۶۴
- ﴿أَفَرَأَيْتَ مَنِ اتَّخَذَ إِلَهَهُ هَوَاهُ وَأَصْلَهُ اللَّهُ عَلَى عِلْمٍ وَحَتَمَ عَلَى سَمْعِهِ وَقَلْبِهِ وَجَعَلَ عَلَى بَصَرِهِ غِشَاوَةً فَمَنْ يَهْدِيهِ مِنْ بَعْدِ اللَّهِ أَفَلَا تَذَكَّرُونَ﴾: ۴۹۹
- ﴿أَيَحْسَبُ الْإِنْسَانُ أَلَّنْ نَجْمَعُ عِظَامَهُ * بَلَى قَادِرِينَ عَلَيَّ أَنْ نُسَوِّيَ بَنَانَهُ * بَلْ يُرِيدُ الْإِنْسَانُ لِيَفْجُرَ أَمَامَهُ﴾: ۷۰۸
- ﴿أَتَأْمُرُونَ النَّاسَ بِالْبِرِّ وَتَنْسَوْنَ أَنْفُسَكُمْ وَأَنْتُمْ تَتْلُونَ الْكِتَابَ أَفَلَا تَعْقِلُونَ﴾: ۷۲
- ﴿أَخْلَقْتُ لَكُمْ مِنَ الطِّينِ كَهَيْئَةِ الطَّيْرِ فَأَنْفُخُ فِيهِ فَيَكُونُ طَيْرًا بِإِذْنِ اللَّهِ﴾: ۴۵۷
- ﴿أَفَرَأَيْتَ مَنِ اتَّخَذَ إِلَهَهُ هَوَاهُ﴾: ۳۵۱
- ﴿أَفَمَنْ كَانَ عَلَى بَيِّنَةٍ مِنْ رَبِّهِ وَيَتْلُوهُ شَاهِدًا﴾: ۷۶۷
- ﴿الَّذِينَ يَظُنُّونَ أَنَّهُمْ مُلَاقُوا رَبِّهِمْ﴾: ۷۵۰
- ﴿الَّذِينَ يَكْذِبُونَ بِيَوْمِ الدِّينِ * وَ مَا يَكْذِبُ بِهِ إِلَّا كُلُّ مُعْتَدٍ أَثِيمٍ * إِذَا تُتْلَىٰ عَلَيْهِ آيَاتُنَا قَالَ أَسَاطِيرُ الْأَوَّلِينَ * كَلَّا بَلْ رَانَ عَلَىٰ قُلُوبِهِمْ مَا كَانُوا يَكْسِبُونَ﴾: ۶۳۲
- ﴿اللَّهُ الَّذِي خَلَقَ سَبْعَ سَمَاوَاتٍ وَ مِنَ الْأَرْضِ مِثْلَهُنَّ يَتَنَزَّلُ الْأَمْرُ بَيْنَهُنَّ لِتَعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ وَأَنَّ اللَّهَ قَدْ أَحَاطَ بِكُلِّ شَيْءٍ عِلْمًا﴾: ..... ۷۲۶، ۶۱۲
- ﴿اللَّهُ نُورُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ﴾: ..... ۲۱۵، ۱۶۶
- ﴿أَلَمْ تَرَ إِلَيَّ الْإِبْرَاهِيمَ فِي رَبِّهِ أَنْ آتَاهُ اللَّهُ الْمُلْكَ إِذْ قَالَ إِبْرَاهِيمُ رَبِّيَ الَّذِي يُخَيِّبُ وَيُمَيِّتُ قَالَ أَنَا أُخَيِّبُ وَأُمَيِّتُ قَالَ إِبْرَاهِيمُ فَإِنَّ اللَّهَ يَأْتِي بِالشَّمْسِ مِنَ الْمَشْرِقِ فَأْتِ بِهَا مِنْ

- المُعْرَبِ فَبِهِتَ الَّذِي كَفَرَ وَاللَّهِ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الظَّالِمِينَ... ﴿٧١ .....
- ﴿أَمْ حَسِبَ الَّذِينَ اجْتَرَحُوا السَّيِّئَاتِ أَنْ نَجْعَلَهُمْ كَالَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ سَوَاءَ مَحْيَاهُمْ وَمَمَاتِهِمْ سَاءَ مَا يَحْكُمُونَ﴾: ٢٩٩
- ﴿أَمْ خُلِقُوا مِنْ غَيْرِ شَيْءٍ أَمْ هُمُ الْخَالِقُونَ﴾: ٢٩٥
- ﴿أَمْنَ يَجِيبُ الْمُضْطَرَّ إِذَا دَعَاهُ وَيَكْشِفُ السُّوءَ...﴾: ٧٣٤
- ﴿إِنَّ الدِّينَ عِنْدَ اللَّهِ الْإِسْلَامُ...﴾: ٧٤
- ﴿إِنَّ الَّذِينَ قَالُوا رَبُّنَا اللَّهُ ثُمَّ اسْتَقَامُوا تَتَنَزَّلُ عَلَيْهِمُ الْمَلَائِكَةُ أَلَّا تَخَافُوا وَلَا تَحْزَنُوا وَابْشِرُوا بِالْجَنَّةِ الَّتِي كُنتُمْ تُوعَدُونَ﴾: ٦١٨
- ﴿إِنَّ اللَّهَ يَأْمُرُ بِالْعَدْلِ وَالْإِحْسَانِ...﴾: ٧٧
- ﴿أَنَّ اللَّهَ يَحُولُ بَيْنَ الْمَرْءِ وَقَلْبِهِ﴾: ٣٤٢
- ﴿إِنَّ الْمُتَّقِينَ فِي جَنَّاتٍ وَنَهَرٍ * فِي مَقْعَدٍ صِدْقٍ عِنْدَ مَلِكٍ مُقْتَدِرٍ﴾: ..... ٢٧٨، ٦٣١
- ﴿إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَاتٍ لِّلْمُتَوَسِّمِينَ * وَإِنَّهَا لِسَبِيلٍ مُّقِيمٍ * إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَةً لِّلْمُؤْمِنِينَ * وَإِنَّ كَانَ أَصْحَابُ الْآيَةِ لَظَالِمِينَ * فَانْتَقَمْنَا مِنْهُمْ وَإِنَّهُمَا لَبِإِمَامٍ مُّبِينٍ﴾: ٧٦٤
- ﴿إِنْ يَشَاءُ يُدْهِبْكُمْ وَيَأْتِ بِخَلْقٍ جَدِيدٍ﴾: ٣٣٨
- ﴿إِنَّا زَيْنَا السَّمَاءِ الدُّنْيَا بِرِيْنَةِ الْكَوَاكِبِ﴾: ٦١٥
- ﴿إِنَّا سَأَلْتَنِي عَلَيْكَ قَوْلًا ثَقِيلًا﴾: ٢٤٤
- ﴿إِنَّا لِلَّهِ وَإِنَّا إِلَيْهِ رَاجِعُونَ﴾: ..... ٥١٠، ٥٨٧
- ﴿إِنَّا نَحْنُ نَزَّلْنَا الذِّكْرَ وَإِنَّا لَهُ لَحَافِظُونَ﴾: ٦٦٦

﴿إِنَّمَا أَمْرُهُ إِذَا أَرَادَ شَيْئًا أَنْ يَقُولَ لَهُ كُنْ فَيَكُونُ﴾: ٦٢١

﴿إِنَّمَا أُوتِيْتُهُ عَلَىٰ عِلْمٍ عِنْدِي﴾: ٦١٩

﴿أَوِ كَالَّذِي مَرَّ عَلَىٰ قَرْيَةٍ وَهِيَ خَاوِيَةٌ عَلَىٰ عُرُوشِهَا قَالَ أَنَّىٰ يُحْيِي هَذِهِ اللَّهُ بَعْدَ مَوْتِهَا فَأَمَاتَهُ

اللَّهُ مِائَةَ عَامٍ ثُمَّ بَعَثَهُ قَالَ كَمْ لَبِثْتَ يَوْمًا أَوْ بَعْضَ يَوْمٍ قَالَ بَل لَّبِثْتُ مِائَةَ عَامٍ فَانظُرْ

إِلَىٰ طَعَامِكَ وَشَرَابِكَ لَمْ يَتَسَنَّهْ وَانظُرْ إِلَىٰ حِمَارِكَ وَلِنَجْعَلَكَ آيَةً لِلنَّاسِ وَانظُرْ إِلَىٰ الْعِظَامِ

كَيْفَ نُنشِزُهَا ثُمَّ نَكْسُوهَا لَحْمًا فَلَمَّا تَبَيَّنَ لَهُ قَالَ أَعْلَمُ أَنَّ اللَّهَ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ﴾: ٤٩٦

﴿أَوْ كَظُلُمَاتٍ فِي بَحْرٍ لَجْجِيٍّ يَغْشَاهُ مَوْجٌ مِنْ فَوْقِهِ مَوْجٌ مِنْ فَوْقِهِ سَحَابٌ ظُلُمَاتٌ بَعْضُهَا فَوْقَ

بَعْضٍ إِذَا أَخْرَجَ يَدَهُ لَمْ يَكَدْ يَرَاهَا وَمَنْ لَمْ يَجْعَلِ اللَّهُ لَهُ نُورًا فَمَا لَهُ مِنْ نُورٍ﴾: ٧٤١

﴿أُولُوا الْأَرْحَامِ بَعْضُهُمْ أَوْلَىٰ بِبَعْضٍ﴾: ٥٣٤

﴿بَلْ قَالُوا إِنَّا وَجَدْنَا آبَاءَنَا عَلَىٰ أُمَّةٍ وَإِنَّا عَلَىٰ آثَارِهِم مُّقْتَدُونَ * وَكَذَلِكَ مَا أَرْسَلْنَا مِنْ قَبْلِكَ

فِي قَرْيَةٍ مِنْ نَذِيرٍ إِلَّا قَالَ مُتْرَفُوهَا إِنَّا وَجَدْنَا آبَاءَنَا عَلَىٰ أُمَّةٍ وَإِنَّا عَلَىٰ آثَارِهِم مُّقْتَدُونَ * قَالَ

أُولُو جُنَّتِكُمْ بِأَهْدَىٰ مِمَّا وَجَدْتُمْ عَلَيْهِ آبَاءَكُمْ قَالُوا إِنَّا بِمَا أُرْسِلْتُمْ بِهِ كَافِرُونَ * فَانقَمْنَا مِنْهُمْ

فَانظُرْ كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ الْمُكذِّبِينَ * وَإِذْ قَالَ إِبْرَاهِيمُ لِأَبِيهِ وَقَوْمِهِ إِنَّنِي بَرَاءٌ مِمَّا تَعْبُدُونَ﴾: ٧٦

﴿جَنَاتٍ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ﴾: ٦٣١

﴿جَنَاتٍ عَدْنٍ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ خَالِدِينَ فِيهَا أَبَدًا﴾: ٢٧٨

﴿حَم * وَ الْكِتَابِ الْمُبِينِ * إِنَّا جَعَلْنَاهُ قُرْآنًا عَرَبِيًّا لَعَلَّكُمْ تَعْقِلُونَ * وَإِنَّهُ فِي أُمِّ الْكِتَابِ لَدَيْنَا

لَعَلِّي حَكِيمٌ * أَفَنَضْرِبُ عَنْكُمُ الذِّكْرَ صَفْحًا أَنْ كُنْتُمْ قَوْمًا مُسْرِفِينَ﴾: ٢٢٤

﴿خَلَقَ اللَّهُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ بِالْحَقِّ﴾: ٤٩٩

﴿رَبَّنَا إِنَّكَ جَامِعُ النَّاسِ لِيَوْمٍ لَا رَيْبَ فِيهِ...﴾: ٧٥٠

﴿رَبِّي الَّذِي يُحْيِي وَيُمِيتُ﴾: ٤٩٧

﴿رُسُلًا مَّبَشِّرِينَ وَمُنذِرِينَ لِئَلَّا يَكُونَ لِلنَّاسِ عَلَى اللَّهِ حُجَّةٌ بَعْدَ الرُّسُلِ...﴾: ٦٨

﴿شَرَّيْهِمْ آيَاتِنَا فِي الْأَفَاقِ وَفِي أَنْفُسِهِمْ...﴾: ١٩٧

﴿عَلَّمَهُ شَدِيدُ الْقُوَى﴾: ٢٩٧

﴿عِنْدَ رَبِّهِمْ يُرْزَقُونَ * فَرِحِينَ بِمَا آتَاهُمُ اللَّهُ مِنْ فَضْلِهِ وَيَسْتَبْشِرُونَ بِالَّذِينَ لَمْ يَلْحَقُوا بِهِمْ﴾: ٤٩٤

﴿فَادْخُلِي فِي عِبَادِي * وادْخُلِي حَتَّى﴾: ٦٣١

﴿فَأَلْهَمَهَا فُجُورَهَا وَتَقْوَاهَا﴾: ٧٢٩

﴿فَأَيْنَمَا تُوَلُّوا فَثَمَّ وَجْهَ اللَّهِ﴾: ٦٣٣

﴿فَلَا أَقْسِمُ بِمَا تُبْصِرُونَ * وَ مَا لَا تُبْصِرُونَ﴾: ٦٠٩

﴿فَلَمَّا جَاءَتْهُمْ آيَاتُنَا مُبْصِرَةً قَالُوا هَذَا سِحْرٌ مُبِينٌ * وَ جَحَدُوا بِهَا وَ اسْتَيْقَنَتْهَا أَنفُسُهُمْ

ظُلْمًا وَ غُلُوفًا فَانظُرْ كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ الْمُفْسِدِينَ﴾: ٥٨٥

﴿قَوْلٌ وَجْهَكَ شَطْرَ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ﴾: ٦٣٢

﴿فِي قُلُوبِهِمْ مَرَضٌ فَزَادَهُمُ اللَّهُ مَرَضًا...﴾: ١٠٤

﴿فِي مَقْعَدِ صِدْقٍ عِنْدَ مَلِكٍ مُقْتَدِرٍ﴾: ٦٩٣

﴿قَالَ أَرَأَيْتَكَ هَذَا الَّذِي كَرَّمْتَ عَلَيَّ لَئِنِ أَخَّرْتَنِي إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ لَأُحْتَنِكَنَّ ذُرِّيَّتَهُ إِلَّا قَلِيلًا﴾: ٢٩٧

﴿قَالَ أَصْحَابُ مُوسَى إِنَّا لَمُدْرِكُونَ﴾: ٦٥٦

- ﴿قَالَ لَقَدْ عَلِمْتُمْ مَا أَنْزَلَ هُنَالًا إِلَّا رَبُّ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ بِصَائِرٍ وَإِنِّي لَأُنذِرْكُم بِفِرْعَوْنَ
 مَثُورًا﴾ * فَأَرَادَ أَنْ يَنْتَفِيزَهُمْ مِنَ الْأَرْضِ فَأَغْرَقْنَاهُ وَمَنْ مَعَهُ جَمِيعًا: ۵۸۵
- ﴿قُلْ يَتَوَفَّاكُم مَلَكُ الْمَوْتِ الَّذِي وُكِّلَ بِكُمْ﴾: ۶۱۷
- ﴿قُلْ يُحْيِيهَا الَّذِي أَنْشَأَهَا أَوَّلَ مَرَّةٍ﴾: ۴۹۰
- ﴿كُلُّ فِي فَلَكٍ يَسْبَحُونَ﴾: ۶۲۰
- ﴿لَا تُحَرِّكْ بِهِ لِسَانَكَ لِتَعْجَلَ بِهِ﴾ * إِنَّ عَلَيْنَا جَمْعَهُ وَقُرْآنَهُ: ۲۴۵
- ﴿لَا تُذَرِّكُمُ الْبَصَرُ وَهُوَ يُذَرِّكُ الْبَصَارَ وَهُوَ اللَّطِيفُ الْخَبِيرُ﴾: ۱۵۳
- ﴿لَا تُفْتَحُ لَهُمْ أَبْوَابُ السَّمَاءِ﴾: ..... ۶۱۴، ۶۱۵
- ﴿لَا يُسْأَلُ عَمَّا يَفْعَلُ وَهُمْ يُسْأَلُونَ﴾: ۶۹
- ﴿لَقَدْ كَانَ لَكُمْ فِي رَسُولِ اللَّهِ أُسْوَةٌ حَسَنَةٌ﴾: ۱۶۷
- ﴿لَنْ نُؤْمِنَ لَكَ حَتَّى تَرَى اللَّهَ جَهْرَةً﴾: ۶۸۵
- ﴿مَا تَعْبُدُونَ مِن دُونِهِ إِلَّا أَسْمَاءٌ سَمَّيْتُمُوهَا أَنْتُمْ وَءَابَاؤُكُمْ مَا أَنْزَلَ اللَّهُ بِهَا مِن سُلْطَانٍ﴾: ۴۲۹
- ﴿مَارَيْنَا إِلَّا لَهُ مَقَامٌ مَعْلُومٌ﴾: ۵۰۸
- ﴿مَثَلُهُمْ كَمَثَلِ الَّذِي اسْتَوْقَدَ نَارًا فَلَمَّا أَضَاءَتْ مَا حَوْلَهُ ذَهَبَ اللَّهُ بِنُورِهِمْ وَتَرَكَهُمْ فِي ظُلُمَاتٍ
 لَا يُبْصِرُونَ﴾ * صُمُّ بِكُمْ عُمِّي فَهُمْ لَا يَزُجِعُونَ * أَوْ كَصَيِّبٍ مِنَ السَّمَاءِ فِيهِ ظُلُمَاتٌ وَرَعْدٌ
 وَبَرْقٌ يَجْعَلُونَ أَصَابِعَهُمْ فِي آذَانِهِمْ مِنَ الصَّوَاعِقِ حَذَرَ الْمَوْتِ وَاللَّهُ مُحِيطٌ بِالْكَافِرِينَ * يَكَادُ
 الْبَرْقُ يَخْطَفُ أَبْصَارَهُمْ كُلَّمَا أَضَاءَ لَهُمْ مَشَوْا فِيهِ وَإِذَا أَظْلَمَ عَلَيْهِمْ قَامُوا وَلَوْ شَاءَ اللَّهُ لَذَهَبَ
 بِسَمْعِهِمْ وَأَبْصَارِهِمْ إِنَّ اللَّهَ عَلِيُّ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ﴾: ۷۴۰

﴿مَنْ بَعَثْنَا مِنْ مَرْقَدِنَا﴾: ٤٩٠

﴿مَنْ يُحْيِي الْعِظْمَ وَ هِيَ رَمِيمٌ﴾: ..... ٤٩٠، ٤٩١، ٤٩٤

﴿وَ إِذْ أَخَذَ رَبُّكَ مِنْ بَنِي آدَمَ مِنْ ظُهُورِهِمْ ذُرِّيَّتَهُمْ وَ أَشْهَدَهُمْ عَلَى أَنْفُسِهِمْ أَلَسْتُ بِرَبِّكُمْ

قَالُوا بَلَىٰ...﴾: ٧٠٢

﴿وَ إِذْ قَالَ رَبُّكَ لِلْمَلَائِكَةِ إِنِّي خَالِقٌ بَشَرًا مِنْ صَلْصَالٍ مِنْ حَمَإٍ مَسْنُونٍ * فَإِذَا سَوَّيْتُهُ وَ

نَفَخْتُ فِيهِ مِنْ رُوحِي فَقَعُوا لَهُ سَاجِدِينَ﴾: ٢٩٢

﴿وَ اعْبُدْ رَبَّكَ حَتَّىٰ يَأْتِيَكَ الْيَقِينُ﴾: ٧٢٨

﴿وَ اللَّهُ أَخْرَجَكُمْ مِنْ بَطْنٍ أَهْمَاتِكُمْ لَا تَعْلَمُونَ سَيِّئًا...﴾: ٧٢٥

﴿وَ إِنْ أَحَدٌ مِنَ الْمُشْرِكِينَ اسْتَجَارَكَ فَأَجِرْهُ حَتَّىٰ يَسْمَعَ كَلَامَ اللَّهِ ثُمَّ أَبْلِغْهُ مَأْمَنَهُ ذَلِكَ بِأَنَّهُمْ

قَوْمٌ لَا يَعْلَمُونَ﴾: ٢٤٥

﴿وَ أَنْ لَوْ اسْتَقَامُوا عَلَى الطَّرِيقَةِ لَأَسْقَيْنَهُمْ مَاءً غَدَقًا﴾: ١١٠

﴿وَ أَوْحَىٰ فِي كُلِّ سَمَاءٍ أَمْرَهَا﴾: ٦١٤

﴿وَ تِلْكَ الْأَمْثَالُ نَضْرِبُهَا لِلنَّاسِ وَ مَا يَعْقِلُهَا إِلَّا الْعَالِمُونَ﴾: ٧١

﴿وَ فَتَحَتْ السَّمَاءَ فَكَانَتْ أَبْوَابًا﴾: ٦١٤

﴿وَ قَالُوا مَا هِيَ إِلَّا حَيَاتُنَا الدُّنْيَا نَمُوتُ وَ نَحْيَا وَ مَا يَهْلِكُنَا إِلَّا الدَّهْرُ وَ مَا لَهُمْ بِذَلِكَ مِنْ عِلْمٍ

إِنْ هُمْ إِلَّا يَظُنُّونَ﴾: ٤٩٨

﴿وَ كَذَلِكَ أَوْحَيْنَا إِلَيْكَ رُوحًا مِنْ أَمْرِنَا مَا كُنْتَ تَدْرِي مَا الْكِتَابُ وَ لَا الْإِيمَانُ وَ لَكِنْ جَعَلْنَاهُ

نُورًا نَهْدِي بِهِ مَنْ نَشَاءُ مِنْ عِبَادِنَا وَ إِنَّكَ لَتَهْدِي إِلَى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ﴾: ٥٩٨

- ﴿وَلَا تَحْسَبَنَّ الَّذِينَ قُتِلُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ أَمْوَاتًا بَلْ أحيَاءٌ عِنْدَ رَبِّهِمْ يُرَدُّونَ﴾: ۴۹۴
- ﴿وَلَا تَقُولُوا لِمَنْ يُقْتَلُ فِي سَبِيلِ اللَّهِ أَمْوَاتٌ بَلْ أحيَاءٌ وَلَكِنْ لَا تَشْعُرُونَ﴾: ۴۹۳
- ﴿وَلَقَدْ خَلَقْنَا الْإِنْسَانَ مِنْ سَلَالَةٍ مِنْ طِينٍ * ثُمَّ جَعَلْنَاهُ نُطْفَةً فِي قَرَارٍ مَكِينٍ * ثُمَّ خَلَقْنَا النُّطْفَةَ عَلَقَةً فَخَلَقْنَا الْعَلَقَةَ مُضْغَةً فَخَلَقْنَا الْمُضْغَةَ عِظَامًا فَكَسَّوْنَا الْعِظَامَ لَحْمًا * ثُمَّ أَنْشَأْنَاهُ خَلْقًا آخَرَ فَبَارَكَ اللَّهُ أَحْسَنُ الْخَالِقِينَ﴾: ۷۰۵
- ﴿وَمَا خَلَقْتُ الْجِنَّ وَالْإِنْسَ إِلَّا لِيَعْبُدُونِ﴾: ۷۲۶
- ﴿وَمَا كَانَ لِنَبِيٍّ أَنْ يَكُلِمَهُ اللَّهُ إِلَّا وَحْيًا أَوْ مِنْ وَرَاءِ حِجَابٍ أَوْ يُرْسِلَ رَسُولًا فَيُوحِيَ بآذنيه مَا يَشَاءُ إِنَّهُ عَلِيمٌ حَكِيمٌ﴾: ۲۴۷
- ﴿وَمَا كُنْتُمْ تَتْلُوا مِنْ قَبْلِهِ مِنْ كِتَابٍ وَلَا تَخُطُّهُ بِيَمِينِكُمْ﴾: ۵۹۸
- ﴿وَمَا مِنَّا إِلَّا لَهُ مَقَامٌ مَعْلُومٌ﴾: ۲۹۲
- ﴿وَمَا هُمْ بِبِضَائِرٍ بِهِ مِنْ أَحَدٍ إِلَّا بِإِذْنِ اللَّهِ﴾: ۲۹۸
- ﴿وَمَا يَنْطِقُ عَنِ الْهَوَى * إِنْ هُوَ إِلَّا وَحْيٌ يُوحَى﴾: ..... ۲۴۶، ۲۴۵
- ﴿وَنَفْسٍ وَمَا سَوَّاهَا * فَأَلْهَمَهَا فُجُورَهَا وَتَقْوَاهَا﴾: ۷۲۵
- ﴿وَهُوَ الْقَاهِرُ فَوْقَ عِبَادِهِ وَيُرْسِلُ عَلَيْكُمْ حَفَظَةً حَتَّىٰ إِذَا جَاءَ أَحَدَكُمْ الْمَوْتُ تَوَفَّقَهُ رُسُلُنَا وَهُمْ لَا يُفَرِّطُونَ﴾: ۶۱۷
- ﴿وَإِذْ قَالَ إِبْرَاهِيمُ رَبِّ ارْنِي كَيْفَ تُحْيِي الْمَوْتَىٰ قَالَ أُولَٰئِكَ لَمْ تُوْمِنْ قَالِ بَلَىٰ وَ لَكِن لِيُطْمِئِنَّ قُلُوبُكَ قَالَ فَاخُذْ أَرْبَعَةً مِنَ الطَّيْرِ فَصُرْهُنَّ إِلَيْكَ ثُمَّ اجْعَلْ عَلَيْنَّ كُلَّ جَبَلٍ مِنْهُنَّ جُزْءًا ثُمَّ ادْعُهُنَّ يَأْتِينَكَ سَعْيًا وَ اعْلَمْ أَنَّ اللَّهَ عَزِيزٌ حَكِيمٌ﴾: ۴۹۶

- ﴿وَالسَّيِّئَاتِ سَبْحًا * فَالسَّبْقَاتِ سَبْقًا * فَالْمُدْبِّرَاتِ أَمْرًا﴾: ٦١٩
- ﴿وَالنَّارِعَاتِ غَرْقًا * وَالنَّاشِطَاتِ نَشْطًا﴾: ٦٢٠
- ﴿وَإِنَّ الشَّيَاطِينَ لَيُوحُونَ إِلَىٰ أَوْلِيَائِهِمْ لِيُجَادِلُوكُمْ﴾: ٦١٨
- ﴿وَإِنْ مِنْ شَيْءٍ إِلَّا عِنْدَنَا خَزَائِنُهُ وَمَا نُنزِّلُهُ إِلَّا بِقَدَرٍ مَّعْلُومٍ﴾: ..... ٥٣٦، ٥٨٧، ٦٣٩
- ﴿وَآنزَلْنَا الْحَدِيدَ فِيهِ بَأْسٌ شَدِيدٌ وَمَنْفَعٌ لِلنَّاسِ﴾: ٦٤٠
- ﴿وَسَارِعُوا إِلَىٰ مَغْفِرَةٍ مِنْ رَبِّكُمْ وَجَنَّةٍ عَرْضُهَا السَّمَاوَاتُ وَالْأَرْضُ﴾: ٦٠٢
- ﴿وَلِمَنْ خَافَ مَقَامَ رَبِّهِ جَنَّاتٌ﴾: ٦٣١
- ﴿وَمَا خَلَقْتُ الْجِنَّ وَالْإِنْسَ إِلَّا لِيَعْبُدُونِ﴾: ٦١٢
- ﴿هُوَ الَّذِي يَتَوَفَّاكُم بِاللَّيْلِ وَيَعْلَمُ مَا جَرَحْتُم بِالنَّهَارِ ثُمَّ يَبْعَثُكُمْ فِيهِ لِيُقْضَىٰ أَجَلٌ مُّسَمًّى ثُمَّ إِلَيْهِ مَرْجِعُكُمْ ثُمَّ يُنَبِّئُكُم بِمَا كُنتُمْ تَعْمَلُونَ * وَهُوَ الْقَاهِرُ فَوْقَ عِبَادِهِ وَيُرْسِلُ عَلَيْكُمْ حَفَظَةً حَتَّىٰ إِذَا جَاءَ أَحَدَكُمْ الْمَوْتُ تَوَفَّتْهُ رُسُلُنَا وَهُمْ لَا يُفِرُّونَ﴾: ٢٩٠
- ﴿وَإِذَا سَأَلَكَ عِبَادِي عَنِّي فَإِنِّي قَرِيبٌ أُجِيبُ دَعْوَةَ الدَّاعِي إِذَا دَعَانِي﴾: ٧٣٤
- ﴿وَاعْبُدْ رَبَّكَ حَتَّىٰ يَأْتِيَكَ الْيَقِينُ﴾: ٦١٣
- ﴿وَالصَّافَاتِ صَفَاً * فَالزَّاجِرَاتِ زَجْرًا * فَالتَّالِيَاتِ ذِكْرًا﴾: ٦١٧
- ﴿وَاللَّهُ أَخْرَجَكُمْ مِنْ بُطُونِ أُمَّهَاتِكُمْ لَا تَعْلَمُونَ شَيْئًا﴾: ..... ٢٩٥، ٣١٩، ٥٢٣، ٥٣٦، ٥٣٩، ٦٦٩
- ﴿وَإِنْ مِنْ شَيْءٍ إِلَّا عِنْدَنَا خَزَائِنُهُ وَمَا نُنزِّلُهُ إِلَّا بِقَدَرٍ مَّعْلُومٍ﴾: ٦٧٤
- ﴿وَأُولُو الْأَرْحَامِ بَعْضُهُمْ أَوْلَىٰ بِبَعْضٍ﴾: ٦٦٤
- ﴿وَعَلَّمَكَ مَا لَمْ تَكُن تَعْلَمُ﴾: ٧٣٦

- ﴿وَقَالُوا قُلُوبُنَا فِي أَكْثَةٍ مِّمَّا تَدْعُونَا إِلَيْهِ وَفِي آذَانِنَا وَقْرٌ وَمِنْ بَيْنِنَا وَبَيْنِكَ حِجَابٌ فَاعْمَلْ إِنَّا
 غَامِلُونَ﴾: ۲۵۰
- ﴿وَلَا تَتُودُهُ حِفْظُهُمَا وَهُوَ الْعَلِيُّ الْعَظِيمُ﴾: ۶۶۵
- ﴿وَلَقَدْ آتَيْنَا إِبْرَاهِيمَ رُشْدَهُ مِنْ قَبْلُ وَكُنَّا بِهِ عَالِمِينَ﴾: ۷۳
- ﴿وَلَمَنْ خَافَ مَقَامَ رَبِّهِ جَنَّاتٍ﴾: ۲۷۷
- ﴿وَمَنْ يَرْغَبْ عَنْ مِلَّةِ إِبْرَاهِيمَ إِلَّا مَنْ سَفِهَ نَفْسَهُ﴾: ۷۳
- ﴿وَنَفْسٍ وَمَا سَوَّاهَا * فَأَلْهَمَهَا فُجُورَهَا وَتَقْوَاهَا﴾: ۵۳۹
- ﴿يُحْيِي الْمَوْتَى بِإِذْنِ اللَّهِ﴾: ۴۹۸
- ﴿يُسَبِّحُ اللَّهَ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ﴾: ۶۱۳
- ﴿يَمْحُوا اللَّهُ مَا يَشَاءُ وَيُثَبِّتُ وَعِنْدَهُ أُمُّ الْكِتَابِ﴾: ۷۱۷
- ﴿يَوْمَ نَدْعُوا كُلَّ أُنَاسٍ بِإِسْمِهِمْ﴾: ۴۹۷